

We zagen in acht artikelen iets over de pokken van 1864, de vee- of runderpest in 1865 en 1866 en de cholera eveneens in 1866. Nu epidemie vier: in 1869 brak roodvonk uit. Niet zo genadeloos als de pokken en de cholera, maar Flupland hoorde wel bij de vier zwaarst getroffen Zeeuwse gemeenten. Dit is het laatste artikel van een serie van negen.

Door Johan Vermeulen, Meteren

Roodvonk was een gevreesde ziekte, waaraan vooral veel kinderen stierven. De ziekte was vroeger vaak agressiever dan tegenwoordig en tegelijk een stuk gevaarlijker. De ziekte kon ook redelijk goedaardig zijn en kwam het meest voor bij kinderen van 3 tot 12 jaar. Besmetting vond plaats door contact of hoesten. Het begon met plotselinge koorts en keelpijn, hoofdpijn, misselijkheid en braken. Na een dag ontstonden op de huid donkerrode jeukende spikkels. Op het hoogtepunt van de ziekte kreeg de lijder een gezwollen 'aardbeien-tong' en tot slot een fikse vervelling.

Slachtoffers

De epidemie van 1869 was redelijk licht en maakte weinig slachtoffers. In Scherpenisse waren in maart zes redelijk goedaardige ziektegevallen met in april één dode. In augustus trof de ziekte Westkapelle, Kruiningen en Bruinisse. 'In Sint-Annaland had de ziekte zich epidemisch vertoond, zonder andere ernstige gevolgen na zich te slepen.' Ook Wissenkerke en Middelburg kregen ermee te maken. De geneeskundige raad berichtte half november: 'Roodvonk kwam het meest voor te Veere, Vrouwenpolder, Stavenisse en Sint Philipsland. In acht gemeenten stierven daaraan achttien personen, waarvan vijf in Veere.'

Bericht ds. Van Dijke

Flupland hoorde dus tot de zwaarst getroffen gemeenten. Ds. Van Dijke schreef op vrijdag 15 oktober 1869: 'Wij zijn enige dagen in ellende geweest met onze kinderen. Die heeft de Heere bezocht met roodvonk, hoewel zij nu toch een weinig beter zijn. Het is op ons eiland zo erg, dat er bijna geen huis vrij is. Er was zelfs deze week geen enkel kind in de school, allen waren met roodvonk bezocht.' Sint Philipsland telde dat jaar niet minder dan 46 sterfgevallen: 19 meer dan het jaar ervoor. De eerste tien maanden hadden een normaal verloop van twee of drie per maand, november telde er elf en december nog vier. Onder hen waren vijf jonge kinderen: Marinus Verburg (zeven weken), Hebrina Hooglander (één jaar), Johanna Kempeneers (anderhalf jaar), Pieter Maan de Kok (negen maanden) en Marinus van den Bos (zes jaar). Ook was er de 22-jarige domineesdochter Aaltje van Dijke, die op 2 november 's morgens om half vijf stierf. Haar neef Adriaan van Dijke deed aangifte. Dominee schreef op 22 november: 'Wij mogen allen door 's Heeren goedheid nog welvarend zijn. Ook mijn vrouw is iets beter, maar zij heeft zeer veel geleden...' Het sterven van haar stiefdochter was niet niks. Roodvonk? Niemand die het weet. Wel dat ze vier jaar eerder door de pokken was aangetast.

Vorige eeuwen

De streek rond de Mosselkreek kende anderhalve eeuw geleden dus meerdere epidemieën. Terwijl wetenschap en politiek in paniek waren, zoals ze dat momenteel rond corona ook weer zijn. Je wist maar nooit wanneer een pandemie was uitgedoofd. Gelukkig bleven nogal wat bevolkingsregisters en akten en paperassen bewaard, zodat we nog iets kunnen reconstrueren van oude generaties. Sommigen stierven heel jong, als naamlozen die nooit volwassen werden of een gezin konden stichten. Het is niet goed als deze mensen uit de geschiedenis worden geschrapt; ook zij hebben niet voor niets geleefd. Het is juist mooi om te zien waar voorgeslachten vandaan komen. Niet alleen geslaagde zakenmensen, maar ook simpele lieden van wie niets bekend is. Alleen een handtekening onder een akte misschien, een krabbel die ze met de grootst mogelijke inspanning hebben gezet. Daden die de geschiedenis

Vier epidemieën rond de Mosselkreek (9)

Roodvonk hield de schooldeuren op slot

Op de foto de Christelijke school die in 1869 door de roodvonk gesloten was. Op de plaats waar nu de oude brandweerkazerne staat en waar Schoolstraat en Achterstraat elkaar raken. Erachter een raam van de nieuwe school uit 1885. De huisjes van de Achterstraat, links, zijn bij de watersnood van 1953 weggespoeld. Ds. Van Dijke schreef tijdens de roodvonk dat er geen kind op school was. Die school is een verhaal apart. Van Dijk's kerkformatie had in 1853 vastgelegd dat het openbare onderwijs strijdig was met de leer der vaderen en Gods Woord. De grondwet van 1848 en de onderwijswet uit 1857 boden ruimte om op eigen kosten Christelijke scholen te stichten. Ds. Pieter van Dijke en zijn kerkenraad dienden begin 1860 een plan in voor een eigen school, en ambachtsheer Schorer stelde een stuk grond beschikbaar aan het einde van de Achterweg. De hervormde gemeente probeerde die plannen te torpederen, maar vergeefs. De kerk van Van Dijke nam dus alle kosten voor haar rekening, want de overheid steunde alleen de openbare. De Christelijke school werd op 10 juni 1861 in gebruik genomen en was binnen de kortste keren de grootste. De openbare school kreeg te weinig schoolgeld binnen en sleepte de burgerlijke gemeente in haar financiële noden mee. Bijkomend probleem was dat de openbare schoolmeester Hendrik IJzerman Snoodijk er na 43 jaar een punt achter ging zetten. Fluplands burgemeester W.F. del Campo genaamd Camp bedacht daarom samen met ds. Van Dijke een meesterlijke oplossing. Het gemeentebestuur ging de Christelijke school huren en veranderde die school in een openbare met een sterk Christelijk karakter. En ze benoemden meester M.L. van der Heijden van de Christelijke school als opvolger van Snoodijk. Het vak Bijbelse geschiedenis stond hoog op het rooster en de vaccinatieplicht was en bleef verdwenen. Het was feitelijk een bijzondere Christelijke school naar het ideaal van de staatsman Groen van Prinsterer. Een school die de deuren in 1869 een weekje moest sluiten, want online lessen lieten nog ruim 150 jaar op zich wachten.

hebben beïnvloed waren er niet, maar gepresteerd werd er des te meer, vooral met blote handen. En zonder businessplannen. Maar ze waren niet geïnfecteerd met het begrip luxe en ze waren tevreden met niets. Toch zijn zij het aan wie we een deel van ons bestaan hebben te danken. Die mensen van toen hebben het pokkenjaar 1864 een jaar genoemd zoals ze nog nooit beleefd hadden, het cholerajaar 1866 ook en het roodvonkjaar 1869 ook nog wel. De naweeën zouden lang voelbaar blijven: als messteken in het hart. Zo verdrietig, dat ze niet eens meer konden huilen. De pijn was er dagelijks. Maar het leven ging door, met allerlei nieuwe ellenden, en daar werden ze in meegesleurd.

Monument

Ik hoop dat die Fluplanders van toen door deze serie een beetje voor u zijn gaan leven. Alleen al door het noemen van namen en leeftijden. We hebben wat ingezoomd op o.a. de schippersknecht Marien Verwijs en gedupeerde Andries van Westenbrugge (artikel 3), het gezin Van der Burgt (artikel 6), de geldacties van ds. Pieter van Dijke

(artikel 7) en de kunsten van Adriaan Kunst (artikel 8). Maar de lijst van doden en getroffenen is langer; veel en veel langer. Nu is er corona, waartegen huidige generaties de strijd aangaan. Volgende geslachten zullen de jaren 2020 en 2021 als rampjaren terugvinden, zoals de mensheid nog maar weinig heeft beleefd. Het volgende jaar misschien ook nog wel. Corona kan best eens een blijvertje worden. We kunnen over de maan lopen, gruis ophalen van een astroïde, gigantische inentingscampagnes organiseren, maar een virus kunnen we niet voorkomen. Niemand weet hoe nieuwe golven zich ontwikkelen en hoe nieuwe geneesmiddelen en vaccins zich gedragen. Zoals de mensen dat vroeger ook niet wisten. Maar ze hielden de kerkdeuren onbepaald open en zochten steun in het eeuwig blijvende Woord, dat met een geschiedenis van David de weg tot behoud aanwijst: door vurige gebeden, ootmoedige belijdenis van zonden en ware bekering. En ze dankten de hemel voor elke gezonde dag. Ze gingen ook na de roodvonk de draad van het leven weer oppakken zoals hun vaderen dat al eeuwen hadden gedaan. De afschuwelijke beelden zouden langzaam vervagen totdat ze weer helder voor de geest kwamen als een nieuwe ziekte toesloeg en het overleven opnieuw begon. Als we denken aan hun doodsnood in hun ziekten, aan hun prestaties in hun ellenden, zouden we niet alleen een artikelenserie over hen schrijven, maar een monument voor hen moeten oprichten. Uit respect. Voor de vergeten helden van toen.

* * * Heden overleed in den ouderdom van bijna 23 jaren, onze geliefde Dochter AALTJE.
SINT-PHILIPSLAND, P. VAN DIJKE,
2 November 1869. Predikant.
Strekkende tot algemeene kennisgeving.